

ALEKSANDER DUH^{*}

Obrambna linija Kraljevine Jugoslavije na Koroškem in Štajerskem

IZVLEČEK

Fašizem in še posebej nacizem sta v 30. letih 20. stoletja grozila, da bosta spremenila meje, določene po »Veliki« vojni. Države so se na obračun pripravljale z gradnjo obrambnih linij na mejah s sovražnimi sosedi. Tudi Kraljevina Jugoslavija je začela graditi obrambno linijo, najprej na zahodu, na meji z Italijo, po priključitvi Avstrije Nemčiji leta 1938 pa še na Koroškem in Štajerskem. V prispevku bo predstavljeno načrtovanje, priprava na izgradnjo in izgradnja linije ter njeno umeščanje v pokrajino in delovanje v aprilski vojni. Poleg preučitve virov in literature je bilo treba poiskati posamezne fortifikacije v naravi, jim določiti koordinate in ugotoviti, koliko delov obrambne linije Kraljevine Jugoslavije, 6. sektorja na Koroškem in Štajerskem, je še ostalo.

KLJUČNE BESEDE

vojna, obrambna linija, fortifikacije, obramba, Koroška, Štajerska, Kraljevina Jugoslavija

ABSTRACT

THE DEFENCE LINE OF THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA IN CARINTHIA AND STYRIA

In the 1930s, Fascism and especially Nazism threatened to change the borders established after the Great War. Countries therefore prepared for conflict by building defence lines along their borders with hostile neighbours. The Kingdom of Yugoslavia also began building a defence line, first on its western border with Italy, and after the annexation of Austria by Germany in 1938, also in Carinthia and Styria. The paper describes the planning, construction, and wartime operation of the defence line, as well as its integration into the landscape. Apart from examining archival sources and reviewing the existing literature, research also included locating individual fortifications in the field, determining their coordinates, and estimating the remaining portions of Sector 6 in Carinthia and Styria.

KEYWORDS

war, defence line, fortifications, defence, Carinthia, Styria, Kingdom of Yugoslavia

^{*} Osnovna šola Dušana Flisa, Hoče pri Mariboru, Slovenija, aleksander.duh@guest.arnes.si

UVOD

Prva svetovna vojna (1914–1918) je prinesla velike preizkušnje za graditelje fortifikacij in še posebej za vojake, ki so bili od kvalitetne fortifikacije življenjsko odvisni. Francoska trdnjava Verdun in njena uspešna obramba sta prinesli zaupanje v fortifikacijo, ki je po vojni doživela razcvet.

Že med prvo svetovno vojno se je pokazala želja južnih Slovanov po večjih pravicah znotraj Avstro-Ogrske. Leta 1917 je bila na Krfu sklicana konferenca, na kateri sta sodelovala srbska vlada in Jugoslovanski odbor. Krfška deklaracija, sprejeta 20. julija 1917, je postala temelj za nastanek nove države, Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Leta 1929 se je ta preimenovala v Kraljevino Jugoslavijo, kar zaostalosti in političnih kriz ni rešilo. Politična nesoglasja so 6. januarja 1929 pripeljala do uvedbe diktature kralja Aleksandra. Prednost na mednarodnem področju je dobilo zavarovanje meja, kajti prihod Adolfa Hitlerja na oblast 30. januarja 1933 bi lahko imel nepredvidljive posledice. V zunanji politiki je Kraljevina Jugoslavija z Romunijo, Grčijo in Turčijo sklenila Balkanski pakt, hkrati se je zavedala apetitov sosednjih držav po njenem ozemlju. Še posebno nevarnost je videla v Italiji, ki je želela razširiti svoje ozemlje po celotnem Sredozemlju in obnoviti nekdanji rimski imperij. Na Balkanu je izvajala pritisk na Albanijo, pritisk na kraljevino Jugoslavijo pa je izvajala tudi v povezavi z Madžarsko.¹

1. septembra 1939 je Hitler napadel Poljsko. Jugoslavija je razglasila nevtralnost in za vsak primer izvedla delno mobilizacijo, še posebej zato, ker je Italija začela ob meji zbirati svoje enote. Vojno dogajanje knezu Pavlu ni šlo na roko, saj je največja zaveznica Kraljevine Jugoslavije, Francija, na vojnem polju proti Nemčiji doživela hud poraz. Država je bila prisiljena iskati nove zaveznike. Winston Churchill je o prizadevanju kneza Pavla zapisal: »V svoji sedanji poziciji je Pavel podoben nesrečniku, ki ne more oditi iz tigrove kletke in upa, da zveri ne bo razdražil, čas kosila pa se nezadržno bliža.«² Leta 1940 in na začetku leta 1941 je bila država »med dvema ognjema«, saj sta se ji dobrikala Hitler in Mussolini na eni ter Britanci na drugi strani. Kraljevina Jugoslavija je 25. marca 1941 na Dunaju podpisala pristop k trojnemu paktu. Podpis je že naslednji dan pripeljal do demonstracij in državnega udara, ki ga je vodil general Dušan Simović. Hitler je ukazal vojno operacijo z imenom Kazen. 6. aprila 1941 so Nemci brez vojne napovedi napadli Kraljevino Jugoslavijo in bombardirali Beograd. V naslednjih dneh so nemške,

italijanske, madžarske in bolgarske čete skoraj brez odpora zasedle kraljevino.³

PRIPRAVA NA NOVO VOJNO – IZGRADNJE OBRAMBNIH LINIJ V EVROPI

Francija je po prvi svetovni vojni želela zavarovati državne meje pred morebitnim nepričakovanim napadom Nemčije s t. i. Maginotovo linijo, imenovano po Andreu Maginotu, takratnem ministru za obrambo. Gradnja fortifikacij na nemški meji se je začela leta 1929, leta 1932 pa tudi na belgijsko-francoski meji. Do leta 1934 je potekala pod nadzorom posebne komisije (Commission d'Organisation de Regions Fortifiees – CORF) in nato pod nadzorom teritorialnih komand. Pred drugo svetovno vojno je bila Maginotova linija sestavljena iz štirih utrjenih rajonov (Belfor, Rajna, Lote in Metz) ter treh prečnih položajev (Montmedy, Mobeža in Valenciennes). Utrjeni rajon Belfor v dolžini 170 km, v katerem je bila tudi istoimenska stara trdnjava, je bil namenjen zaščiti pred napadom s severozahodnega dela Švice, utrjeni rajon Rajna je bil postavljen na obali za zaščito severovzhodnega dela Francije, utrjeni rajon Lote s skupino objektov Hochwald v dolžini 90 km je bil namenjen zaščiti ozemlja med Posarjem in Vogezi, utrjeni rajon Metz na obeh straneh reke Mozele v dolžini 110 km pa zaščiti rudnega bazena in komunikacije, ki se je stekala v Metzu. Medprostorji med utrjenimi linijami so bili zavarovani s preprekami.⁴

Nemci so ob začetku druge svetovne vojne z novo taktiko vojskovanja, imenovano *blitzkrieg* (bliskovita vojna), najprej enostavno zaobšli celotno linijo ob Belgiji in na ta način izolirali vojaško silo na liniji, katere namen je bil zagotoviti mobilizacijo vojske v notranjosti, ki se tako sploh ni začela. Hitrost prodora Nemcev preko Belgije v Francijo je popolnoma presenetila in ohromila posadke utrd na liniji. Nemcem je uspelo, da je Francija zelo hitro podpisala kapitulacijo, s tem je bila posledično poražena tudi celotna Maginotova linija, ker so se posadke utrd predale.⁵

Hindenburška linija, imenovana po feldmaršalu Paulu von Hindenburgu, je bila zgrajena med letoma 1916 in 1917 ter je bila osnova za gradnjo nemške Siegfriedove obrambne linije. Sestavljena je bila iz obrambnih položajev oziroma utrd in protitankovskih ovir. Siegfriedovo linijo so nasproti Maginotove linije gradili v tridesetih letih 20. stoletja, in sicer kot odgovor na gradnjo

1 Vanku, *Mala Antanta*, str. 24.

2 Vanku, *Mala Antanta*, str. 169.

3 Habrnál, *Rupnikova črta*, str. 71.

4 Kaufmann in Jurga, *Fortress Europe*, str. 15.

5 Kaufmann in Jurga, *Fortress Europe*, str. 16.

francoskih utrdb vzdolž zahodne nemške meje.⁶ Program zračne obrambe je predvidel gradnjo posebej prirejenih in strukturiranih bunkerjev, ki so imeli v svoji sestavi protiletalske topove velikega kalibra in so bili do 40 km oddaljeni od zadnjih obrambnih položajev. Poleg protiletalskega orožja so centri zračne obrambe vsebovali še betonska zavetišča, bunkerje z bivalnimi prostori, skladišča za strelivo in položaje za upravljanje z ognjem.⁷

Mannerheimova črta je linija fortifikacij na Finskem in je varovala Finsko pred napadom Sovjetske zveze z vzhoda. Zgrajena je bila po pokrajini Kareliji na jugu Finske. Ime je dobila po maršalu Gustafu Mannerheimu. Finci so linijo gradili v dveh fazah, prvo v letih 1920–1924, drugo pa v letih 1932–1939. Sestavljena je bila iz 157 mitraljeških položajev in osmih artilerijskih položajev ter iz samostojnih fortifikacij, kombiniranih s tankovskimi in pehotnimi ovirami, ki so jim dodajali veliko naravnega materiala, predvsem lesa in kamenja.⁸

Linija v Grčiji je ime dobila po Ioannisu Metaxasu, ki je bil premier grške vlade in pobudnik gradnje obrambne linije. Gre za verigo vojaških utrdb, ki so bile zgrajene vzdolž meje med Grčijo in Bolgarijo ter namenjene obrambi Grčije pred morebitnimi napadi Bolgarije. Z gradnjo so začeli junija 1936, vendar do začetka vojne leta 1941 še ni bila popolnoma dokončana. Naloga obrambne linije je bila na mejnem planinskem in gozdnatem zemljišču, kjer ni cest, na strmih grebenih in plazovitih dolinah onemogočiti prodor sovražnika (Bolgarije) s severa in grškim silam omogočiti, da s tega terena preidejo v ofenzivo. Glavni del linije je potekal od reke Meste–Nestohorion–Kato Nevrokopion–Cingeli–Ankistrion–Belasica ter zapiral smeri preko Nevrokopa in doline Strumne vode v vzhodni Makedoniji (Severna Makedonija). Fortifikacije, ki so zapirale dolino Strume, so bile predvidene kot glavne fortifikacije za protiofenzivo. V Rupelski steni, 25 km dolgi fronti, je bilo poleg samostojnih fortifikacij zgrajenih nekaj fortifikacij poljskega tipa.⁹

Sistem fortifikacij na Češkoslovaškem, po češkoslovaškem predsedniku Edvardu Benešu imenovan Beneševa linija, so začeli graditi med letoma 1935 in 1938 z namenom zaščititi meje z Nemčijo, kasneje tudi z Madžarsko. Fortifikacije bi morale napad sovražnika zadržati tako dolgo, da bi država izvedla mobilizacijo.¹⁰ Utrdbe Beneševe linije med drugo svetovno vojno niso nikoli

služile svojemu namenu, ker je Hitlerju uspelo dobiti celotno utrdbeno linijo brez boja. Hitler je namreč hotel zavzeti dele Češkoslovaške, kjer je živelo veliko Nemcev, z uporabo vojaške sile. Ker se velike evropske države s tem niso strinjale, so mu z Münchenskim sporazumom, ki ga je septembra 1938 Nemčija podpisala s Francijo in Veliko Britanijo, omogočile zavzeti dele Češkoslovaške v zameno za premirje. Po padcu Belgije, Francije in drugih držav v bližini leta 1940 so Nemci začeli razgradnjo Beneševe linije. Razstrelili so kupole bunkerjev, odstranili določene dele obrambne linije in jih potem uporabili pri gradnji Atlantskega zidu na obalah zahodne Evrope.¹¹

Vallo Alpino, Alpski zid, so Italijani začeli graditi v tridesetih letih 20. stoletja, ko je bila vsa Evropa že prežeta s predvojnimi vzdušjem. Gre za obrambni lok, ki so ga napeli čez vrh italijanskega škornja, da bi odvrnili vsakogar, ki bi želel prodreti vanj z zahoda, severa in vzhoda. Potekal je vzdolž celotne kopenske meje, od Genovskega zaliva po grebenih Alp ob mejah s Francijo, Švico, Avstrijo in Jugoslavijo do Reškega zaliva. Dolg je bil 1850 km.¹² Vzhodni del so gradili po črti Peč, Jalovec, Triglav, Bogatinsko sedlo, Možic, Črni vrh nad Cerknim, Blegoš, Bevkov vrh, Hotedršica, Planina, Javorniki, Bička gora, Snežnik, Kastav in Reka, ob meji, določeni z Rapalsko pogodbo 12. novembra 1920. Italijani so z rapalsko mejo na severu obvladovali: prehod med Kanalsko in Ziljsko dolino oziroma med Furlanijo in avstrijsko Koroško, Postojnska vrata kot najnižji prehod med Furlanijo in Srednjo Evropo ter obe ključni severnojadranski luki – Trst (z zaledjem) in Reko (brez zaledja).¹³ Zid naj bi v glavnem sestavljale tri obrambne cone. Prva cona (*Zona di Sicurezza*) je potekala tik ob rapalski meji, in sicer po črti Fužine, Vršič, Lepene, Bogatin, Lajnar, Porezen, Godovič, Hrušica, Planina, Javornik, Snežnik, Klana in Reka. Druga cona (*Zona di Resistenza*) je nastala nekaj kilometrov za prvo črto. Oddaljenost od prve črte je bila pogojena s terenom. Črta je potekala po Peči, Mangartu, Učji, dolini reke Idrijce, Črnem vrhu, Javorniku, Nanosu, Pivki, Jelšanah in obronkih Čičarije do Opatije. Tretja cona (*Zona di Schieramento*) je bilo območje za obema črtama, v katerem so bili nameščeni težko topništvo, protiletalski topovi ter zbirališča čet za protinapad. Skupno število italijanskih vojakov, ki naj bi varovali rapalsko mejo, je bilo okrog 15.000.¹⁴

6 Osborn in Romanych, *The Hindenburg Line*, str. 75–78.

7 Osborn in Romanych, *The Hindenburg Line*, str. 80.

8 Rintala, *A Frozen Hell*, str. 177–179.

9 Vernon in Zimmermann, *Walls and fences*, str. 33–34.

10 Bettinger in Büren, *Der Westwall 2*, str. 249–250.

11 Več o tem gl. Mlynárik, *Czechoslovakia*, str. 89–100.

12 Jankovič Potočnik, *Rupnikova linija*, str. 64.

13 Mikša, Fikfak in Grom, *Rapalska meja*, str. 199–225.

14 Žorž, *Po poteh*, str. 185.

OBRAMBNE LINIJE KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Do leta 1938 in priključitve Avstrije Tretjemu rajhu (anšlusa) je Jugoslavija imela »zgolj« eno nevarno in močno sosedo – Italijo. Zoper njo je bilo izdelanih več različic vojaških načrtov,¹⁵ s katerimi so načrtovali obrambo na treh potencialnih bojiščih: na zahodnem bojišču, na katerem so predvidevali težišče spopadov, zato naj bi tja napotili do 15 divizij, ter na dalmatinskem in alban-skem bojišču. Ker je bila vojska Kraljevine SHS do štirikrat šibkejša od italijanske, so bili načrti predvsem obrambni.¹⁶

Štiri sosedje (Avstrija, Madžarska, Bolgarija in Albanija) so po določenih mirovnih sporazumov po prvi svetovni vojni morale spoštovati omejitve, povezane z oborožitvijo in vojsko, preostali sosedje pa sta bili zaveznici (Romunija in Grčija). Prva pobuda za utrjevanje meje se je pojavila že leta 1926, ko sta s preučevanjem obrambe začeli Komisija za oceno operativnega in taktičnega pomena zahodne fronte ter Komisija za tehnično-fortifikacijsko načrtovanje utrjevanja zahodne meje, vendar pred letom 1935 ni prišlo do utrjevanja. Območje utrjevanja meje proti Italiji so poimenovali Zahodna fronta.¹⁷

Kraljevina Jugoslavija se je leta 1935 začela pripravljati na izgradnjo obrambne linije. Gradnja se je začela leta 1938. Projektanti so želeli posnemati že znane utrdbene linije, še posebej so se zgledovali po Maginotovi liniji v Franciji in Beneševi liniji na Češkoslovaškem. Vodja del je postal divizijski general Leon Rupnik in po njem se je nastajajoče utrdbene črte kmalu prijelo ime Rupnikova linija.¹⁸

Linija je bila utrjena iz močnejše utrjenih zapor (betonski bunkerji za topove in strojnice) na glavnih vdornih smereh (logaška, bloška, cerkniška) ter manjših objektov na vmesnih odsekih. Pri graditvi je bilo zaposlenih 40 fortifikacijskih (utrdbenih) čet in 52 delovnih bataljonov; leta 1939 je utrjeno črto gradilo 30.000 delavcev, leta 1940 pa kar 60.000.¹⁹ Za gradnjo utrdb je bilo najprej treba postaviti omrežje vojaških (makadamskih) cest, ki so ga gradili med letoma 1936 in 1938.²⁰ Prvotni načrt je predvideval, da bodo dela končana do leta 1947. Načrt je bil zasnovan tako, da je sledil francoskemu oziroma češkemu zgledu in je predvideval dve utrjeni liniji. Prvo so sestavljali bunkerji, iz katerih bi s strojnici branili linijo, drugo pa večje utrdbe, ki jih delimo na slemenske in dolinske oziroma zaporne. Da je šlo resnično za velik gradbeni poseg, pove število zgrajenih bunkerjev – zgradili so dvanajst težko utrjenih položajev in 4000 manjših betonskih bunkerjev.²¹

Načrtovana obrambna črta je bila razdeljena na pet in kasneje šest sektorjev. Oštevilčenje posameznih utrjenih sektorjev je govorilo o njihovi pomembnosti.

- Prvi sektor je bil zahodno od Ljubljane, s sedežem na Vrhniki, in naj bi branil glavni vstopni koridor vzdolž ceste in železnice Trst–Ljubljana.
- Drugi sektor je segal severno od Sušaka, s sedežem nad Kamenjakom, in naj bi Italijanom preprečeval prodor z območja Reke v Dalmacijo ali proti Zagrebu.
- Tretji sektor se je raztezal med Škofjo Loko in Vrhniko. Zapiral je dostop proti Ljubljani po Poljanski dolini ter grebenu med Poreznom in Blegošem na severu in Žirovskim vrhom na jugu.
- Četrty sektor, s sedežem v Železnikih, je zapiral Selško dolino ter dostop po grebenu s Soriške planine do Ratitovca.
- Peti sektor je zajemal območje okrog Cerknice in je zapiral dostop do Ljubljane, čez Rakitno in koridor proti vzhodu preko Velikih Lašč.

vedli odklonilno, a so ga leta 1944 kljub temu imenovali za generalnega inšpektorja slovenskih domobrancev, s čimer je postal simbol kolaboracije in izdaje. Ob koncu vojne je bil kratek čas poveljnik domobrancev. Na koncu je zbežal v severni del Slovenije ter k Britancem, nekaj časa prebil v begunskih taboriščih v Italiji in bil naposled leta 1946 predan Jugoslaviji. Po devetih dneh sodnega procesa na vojnem sodišču je bil obsojen na smrt s streljanjem. Smrtna kazen je bila izvršena 4. septembra 1946 (Željeznov, *Rupnikov proces*, str. 8).

19 Guštin, *Vojska v pripravi*, str. 409.

20 AVII, f. 17, k. 447, br. 17.

21 Mikša in Zorn, *Rapalska meja*, str. 618–620.

15 Leta 1921 so izdelali vojaški načrt z oznako No1, leta 1922 No2, leta 1926 I3 in leta 1928 I3Ar.

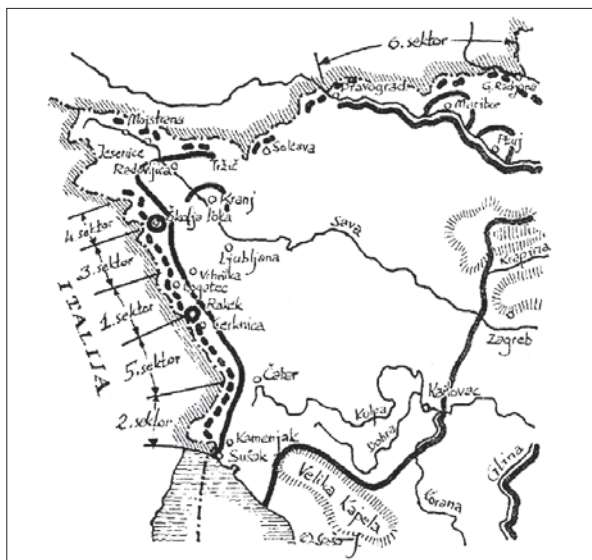
16 Guštin, *Vojska Kraljevine SHS*, str. 253.

17 Dolenc, *Mednarodni položaj*, str. 206.

18 Leon Rupnik se je rodil leta 1880 v Lokvah pri Novi Gorici. Po končani gimnaziji je obiskoval vojaško šolo za kadete v Trstu in šolo generalštaba na Dunaju. Od leta 1914 se je kot častnik avstro-ogrske armade udeležil bojev v Bosni, Italiji in Rusiji. Po nastanku Kraljevine Jugoslavije je nadaljeval vojaško kariero in leta 1937 dosegel čin divizijskega generala ter leta 1938 v Ljubljani prevzel dolžnost poveljnika utrdbenih del. Pod njegovim vodstvom so do leta 1941 gradili obsežne utrdbene pasove vzdolž vse državne meje. Začetek druge svetovne vojne je dočakal kot načelnik štaba 1. skupine armad, ki naj bi branile zahodne in severozahodne meje z Italijo in Nemčijo. Po kapitulaciji jugoslovanske armade se je odselil v Ljubljano ter začel sodelovati z italijanskimi okupatorji. Tako je leta 1942 postal župan Ljubljane. Rupnik je bil izrazito protikomunistično usmerjen ter je Italijane in Nemce štel za zaveznike v boju proti Titovi narodnoosvobodilni armadi. Po prihodu Nemcev in kapitulaciji Italije je sodeloval pri ustanovitvi protipartizanskega slovenskega domobranstva. Nemci so se do njega sprva

- Šesti sektor je zajemal področje nad Dravogradom in Mariborom ter je bil ustanovljen naknadno.²² Ustanovili so ga šele po marcu leta 1938, ko je bila Avstrija priključena k Nemčiji.

Rupnikova linija – sektorji (Jankovič Potočnik, Rupnikova linija).

OBRAMBNA LINIJA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE NA KOROŠKEM IN ŠTAJERSKEM

Leta 1938 je Nemčija postala soseda Kraljevine Jugoslavije.²³ Glavni jugoslovanski generalštab je sprejel sklep o utrjevanju jugoslovanskih meja in o tem, da največje grožnje za Jugoslavijo ne pomeni več Italija, ampak Nemčija, saj si je z »anšlusom« odprla pot do Madžarske, od koder je imela veliko ugodnejše izhodišče za napad na jug kot Italija preko slovenskih gorskih prehodov. Izdelali so vojni načrt »O«.²⁴

Jugoslovanski vrh se je odločil čim prej zavarovati severno mejo, še posebej mejne prehode.²⁵ Največ povezav med državama je vodilo skozi severovzhodno Slovenijo oziroma Koroško in Štajersko. Če bi Nemčija napadla Jugoslavijo, bi zagotovo krenila skozi ta del Slovenije. Nekaj mest na tem območju je bilo zelo pomembnih. Medtem ko je stalna komisija za utrjevanje razglabljalala o načinu in obsegu utrjevanja, je poveljstvu inženirstva Dravskega divizijskega območja naložila, naj začne predvsem utrjevanje dostopov do Maribora in Dravograda. Na Dravskem divi-

zijskem območju je to nalogo prevzel štab inženirstva. Po krajši študiji je bila sprejeta odločitev, da bodo za širše območje Maribora utrdili dolino Pesnice in desni breg Drave, za zaščito širšega območja Dravograda pa predvsem desni breg Meže, v manjši meri tudi Drave.²⁶

20. decembra 1938 je potekala konferenca ministra vojske in mornarice s člani in načelnikom Glavnega generalštaba. Načelnik glavnega generalštaba Dušan Simović je opozoril, da je treba z vojnim planom izraziti defenziven način možnega vojskovanja ter da je najpomembneje obvarovati ozemlje in si pri tem pomagati s karseda popolno fortifikacijo na ogroženih frontah.²⁷ Maja 1940 so na podlagi analize hitrega poraza Poljske, Belgije in Nizozemske ter globokih prodorov nemških oklopnih klinov v poljsko in francosko strateško zaledje izdelali nov jugoslovanski vojni načrt »S« (sever). Poudarek je bil na obrambi ob pričakovanem glavnem napadu s severa, in sicer tako, da bi z vztrajno obrambo na severu – kjer so pričakovali glavni nemški udar – pridobili čas za mobilizacijo in prihod francoskih ter britanskih sil. Poleg tega so reorganizirali jugoslovanske pehotne divizije, tako da so iz obstoječih divizij dobili 21 novih polkov, iz katerih so vzpostavili 7 novih pehotnih divizij. Z novim mobilizacijskim načrtom so trajanje mobilizacije skrajšali na 12 dni. Po novem načrtu je bilo predvideno, da bodo v obmejnem pasu razporedili 19 divizij (16 pehotnih in 3 konjeniške), v rezervi – v globini državnega ozemlja – pa 12 divizij. Proti Madžarski so bile še vedno razporejene 4 armade (14 divizij), 7. armada je ostala v Sloveniji (okrepljena s še eno divizijo, tako da je imela tri pehotne divizije in tri odrede).²⁸ V načrtu je bil predviden nemško-madžarski napad, pri čemer so predvidevali, da bodo Nemci uporabili tudi madžarsko ozemlje. Vojni načrt »S« je prikazal realno sliko razmer, ki so prevladovala v Kraljevini Jugoslaviji in njeni vojski. S predvidevanjem nemškega in italijanskega napada kot napada najresnejših sovražnikov je bil v načrtu »S« predviden umik proti jugu. Poleg tega je bilo predvideno vodenje gverilske vojne v sovražnikovem zaledju, na ozemlju, od koder bi se umaknile lastne enote, kar bi ustrezalo tradicijam jugoslovanskih narodov in ozemlju, ki je zelo ugodno za to obliko vojskovanja.²⁹

Leta 1938 se je začela gradnja 6. sektorja Rupnikove linije na Koroškem in Štajerskem, skupaj z zaporami prelazov čez Karavanke. S topovskimi

22 Jankovič Potočnik, *Rupnikova linija*, str. 33.

23 Več gl. Duh, *Rupnikova linija*, str. 207–244.

24 Kodna oznaka načrta se je glasila I N M Ar B.

25 AVII, f. 17, k. 447, br. 17.

26 Zelenko, *Rupnikova linija*, str. 347.

27 *Aprilski rat 1941*, str. 101.

28 Žabkar, *Obramba Slovenije*, str. 55–127.

29 AVII, f. 17, k. 447, br. 18.

6. sektor obrambne linije
Kraljevine Jugoslavije
(arhiv avtorja).

in težkimi mitralješkimi bunkerji ter celo s protitankovskimi zidovi so bili zavarovani mejni prehodi z Avstrijo oziroma takratno Nemčijo pri Dravogradu, Kungoti, Šentilju, Tratah in Gornji Radgoni. Neprekinjena prednja obrambna črta se je pri Kamnici, zahodno od Maribora, ločila od glavne črte. Čez obronke Kozjaka lahko »prizmam« in »kockam«³⁰ sledimo do Kungote. Od tod spremlja črta reko Pesnico ter teče mimo Hrastovca in Lenarta do Rogoznice pri Ptuj. Na pomembnejših točkah je okrepljena z reducirano izvedenko stolpičnih bunkerjev. Vmesna linija lahkih bunkerjev je med Falo oziroma Rušami zahodno in Miklavžem vzhodno od Maribora branila breg reke Drave. Glavna obrambna črta naj bi spremljala Dravo vse od Dravograda do Ruš. Za Rušami se odcepi od Drave in se okrepljena s stolpičnimi bunkerji drži vznožja Pohorja. Med

Razvanjem in Rogozo prečka Dravsko polje in se ponovno priključi Dravi.³¹

Dela so se pričela, ko je bila sprejeta odločitev o zaščiti širše okolice Maribora, kjer je bilo treba utrditi obrambo doline reke Pesnice in desne obale Drave, na Koroškem pa širše območje Dravograda in desne obale reke Meže. Pregled in raziskava terena sta pokazala, da je bilo treba zavarovati obsežen prostor, zato je bil razdeljen na posamezne odseke, pododseke in rajone, in sicer proti Nemčiji z zahodnim odsekom (z zahodnim in vzhodnim pododsekom) in vzhodnim odsekom (z zahodnim – dravskim, srednjim –, murskim in vzhodnim – prekmurskim – pododsekom). Zahodni odsek se je začel pri Jezerskem vrhu, potekal po Karavankah do Pece ter vse do tromeye med Jugoslavijo, Italijo in Nemčijo na Peči (1509 m), do Pece (2125 m). Jugoslovansko-nemška meja je potekala po

Mitralješko gnezdo
(Miklavž na Dravskem polju)
(osebni arhiv avtorja).

³⁰ Fortifikacije so bile v obliki geometrijskih teles kocke in prizme.

³¹ Duh, Rupnikova linija, str. 229.

*Protitankovski jarek
(delno zasut) v Podvincih
(osebni arhiv avtorja).*

vrhu Karavank. Visokogorski teren je bil izredno težko prehodni, dostopen samo gorskim enotam, vse druge enote bi lahko prešle mejo samo čez gorske prelaze Korensko sedlo (1073 m), Ljubelj (1058 m) in Jezerski vrh (1219 m). Zahodni odsek je bil razdeljen na dva pododseka, na zahodnega od Peči do Jezerskega vrha in vzhodnega od Jezerskega vrha do Pece. Vzhodni odsek je potekal od Pece do Mure ter je bil razdeljen na pododseke, ki so potekali od vrha Pece v Karavankah do Drave, čez Kozjak in reko Pesnico po Slovenskih goricah do Šentilja. Razdeljen je bil na rajone – od Pece do Drave, od Drave do Pesnice in od Pesnice do Mure. Rajon od Pece do Drave je potekal od Pece (2125 m) do Strojne (1054 m) ter se nadaljeval do Mežice in Holmca. Do obeh mejnih prehodov je vodila cesta, čez Holmec še železniška proga. Nemci naj bi napadali čez mejne prehode ter naprej proti Velenju, Celju in Zagrebu. Rajon od Drave do Pesnice je potekal po Golici in Kozjaku. Teren je bil tam težje dostopen.³²

Napad nemških sil so pričakovali pri Libeličah in Viču ter naprej proti Dravogradu, kjer sta potekali cesta in železnica. Na Kozjaku je bil prehod možen na Duhu na Ostrem vrhu, Remšniku in Kapli. Vrh jugoslovanske vojske je predvideval, da bi po prečkanju meje nemška vojska krenila proti Dravogradu po Mežiški dolini, skozi Ravne, Črno, Šoštanj, Velenje, Celje ter naprej proti Zagrebu in po dravski dolini proti Mariboru in naprej. Rajon od Pesnice po Slovenskih goricah do Mure je potekal po precej lažje dostopnem terenu. Napad bi se skoncentriral na mejna prehoda Sv. Jurij in Šentilj, kjer je potekala tudi železnica, ter se nadaljeval do Maribora in naprej proti Zagrebu.³³

Dela so se začela spomladi 1938, postavljali so lahko poljsko fortifikacijo (leseni bunkerji in strelni rovi). Utrjeni so bili odseki ob desnem

bregu Meže, Drave in Pesnice.³⁴ Konec leta se je začela intenzivna gradnja stalne fortifikacije, še posebej na območju Maribora in Ptuja (od Markovcev do Zgornje Kungote). Dokončanje gradnje fortifikacij je bilo predvideno do leta 1946, politični dogodki in prihajajoča vojna pa so državo prisilili, da pri gradnji mobilizira vojsko in civilno prebivalstvo. Leta 1940 je potekala pospešena gradnja fortifikacij na Kozjaku, ob Meži, Dravi in Šentilju. Na Dravskem in Ptujskem polju so gradili protitankovske jarke (od Markovcev do Podvincov na Ptujskem polju so gradili 6-kilometrski jarek). Zgrajeni so bili še v Šentilju, Zgornji Kungoti in Gornji Radgoni.

Gradnja obrambne linije na Koroškem in Štajerskem je potekala tri leta (od leta 1938 do pomladi 1941). Poleg fortifikacij in protitankovskih jarkov so utrjevali zaporne cone, dravograjsko in mariborsko-ptujsko mostišče. Tako so nastale zaporne cone pri mejnih prehodih Libeliče, Sv. Jurij, Špičnik, Svečina, Šentilj, Trate in Gornja Radgona. Zaporne cone so sestavljala mitralješka gnezda, tipski objekti (bunkerji), protitankovski jarek, armiranobetonski ježi (tankovske ovire) in bodeča žica. Najmočnejša zaporna cona je bila v Šentilju. Za zaščito mostov pri Dravogradu je bilo med Dravo in Mežo zgrajeno dravograjsko mostišče.³⁵

Na možen napad nemške vojske je bil pripravljen obrambni položaj, ki se je začel pri Črni na Koroškem ter se nadaljeval v smeri vzhoda do Mežiške doline, Prevalj, Raven na Koroškem in Dravograda, zatem ob Dravi do Ruš, Bezene, Bistrice ob Dravi, Laznice, Limbuša, Pekar, Radvanja, Razvanja, Bohove, Hoč, Rogoze in Miklavža na Dravskem polju. Začelo se je utrjevanje v notranjosti države.

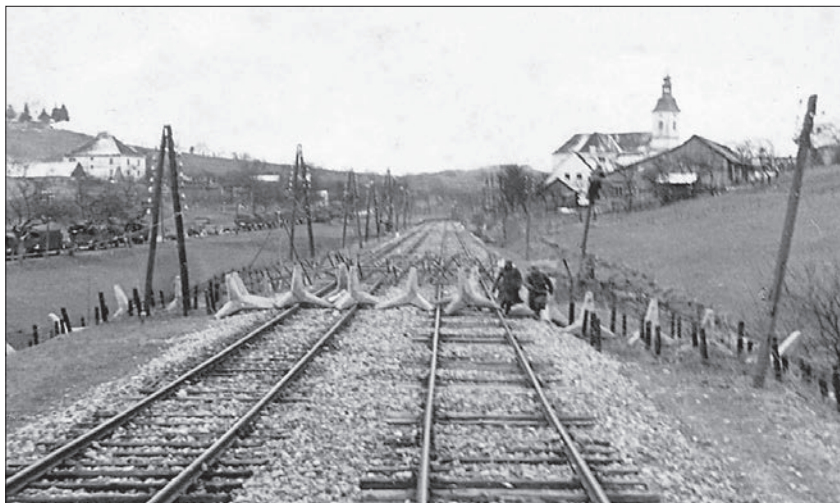
Vojska Kraljevine Jugoslavije je leta 1941 bolj ali manj pripravljena pričakovala napad Nemči-

³² Zelenko, *Rupnikova linija*, str. 246.

³³ Zelenko, *Rupnikova linija*, str. 247.

³⁴ AVII, f. 17, k. 442, br. 2182.

³⁵ Zelenko, *Rupnikova linija*, str. 248.

Ovire na železniški progi v Šentilju (hrani: Muzej narodne osvoboditve Maribor).

je. Pripravljene so bile graničarske in orožniške enote. Glavni del Dravske divizije je bil na koncentriranem prostoru, njeno poveljstvo je bilo v Slovenski Bistrici. 28. poveljstvo pehote in 45. pehotni polk sta bila v okolici Maribora, 112. pehotni polk je iz Slovenske Bistrice prispel do Slovenj Gradca, 1. bataljon pa je bil že na položajih pri Dravogradu; 128. pehotni polk je bil na koncentriranem prostoru v okolici Ptuja, 32. artilerijski polk je imel tri divizione južno od Maribora oziroma Ptuja, 2. divizion pa se je premikal proti Slovenj Gradcu. 38. mitralješki bataljon, 50-odstotno dopolnjen z ljudmi in živino, je iz Maribora prispel do Ptuja, 38. dopolnilni polk je bil na mobilizacijskih mestih v Mariboru, Slovenski Bistrici in Ptuju.³⁶

Te enote naj bi prevzele prvi udarni val napada, hkrati naj bi potekala mobilizacija operativne vojske. Graničarji so opazovali nemške premike ter onemogočali vpadanje agentov in izvidnikov. Ob začetku napada bi morali čim dlje ostati na svojih položajih, še posebej na mejnih prehodih. Nato naj bi se postopoma umikali do posadkovnih enot in skupaj odbijali sovražnika. Pridružili bi se jim tudi orožniki. Prvi udarni val so pričakovali skozi Dravograd.

Prav tako je bil pričakovan napad iz smeri Šentilja in Gornje Radgone, kjer bi graničarske enote in nato posadkovne enote (enote v fortifikacijah) čim dlje zadrževale nasprotnika in mu prizadejale čim večje izgube, dovolj dolgo, da bi pripravili protinapad. Največja napaka pri načrtovanju obrambe je bila ta, da je vojska želela obraniti celotno mejo, za kar ji je zmanjkalo vojaških enot in orožja, hkrati pa ni računala na premoč Nemcev v zraku in na izdaje.³⁷ Tu je treba omeniti nemško manjšino, ki je delovala

v organizaciji Kulturbund. Na območju Mežiške doline in Dravograda je pred vojno delovala švabsko-nemška kulturna zveza ali Kulturbund. Združevala je pripadnike nemške narodne manjšine na območju predvojne Jugoslavije in je bila dovoljena s strani jugoslovanskih oblasti. Že ime pove, da naj bi bila predvsem kulturno društvo, ustanovljeno le za to, da med pripadniki nemške manjšine goji nemški jezik in kulturo. V Dravski banovini se je razmahnila po letu 1931. Po prihodu nacistov na oblast v Nemčiji leta 1933 se je vse bolj nacificirala, zato jo je jugoslovanska oblast za nekaj časa prepovedala. Šele jeseni 1939 jo je ponovno dovolila na osnovi načela reciprocitete, ker je nacistična oblast na Koroškem odobrila delovanje Slovenske prosvetne zveze, ki je tako postala organizacija tamkajšnje slovenske narodne manjšine. Kulturbund je bil razdeljen na okrožja (Gau), znotraj teh pa na krajevne skupine. Njegovi najaktivnejši člani so izvajali propagando, pa tudi vohunsko dejavnost za Tretji rajh.³⁸ Po »anšlusu« in še posebej po okupaciji Česke leta 1939 so se nekateri kulturbundovci kot del nacistično usmerjene nemške manjšine v Sloveniji aktivno vključili v obveščevalno delo za Sicherheitsdienst (SD) in vojaško obveščevalno službo (Abwehr). Pomembna postojanka nemške obveščevalne službe je bila skupna obmejna železniška postaja v Mariboru, kjer so od leta 1936 vlake prevzemali Avstrijci oziroma od leta 1938 nemški železničarji. Po Hitlerjevem napadu na Poljsko 1. septembra 1939 je jugoslovanska vlada iz zaporov izpustila 2300 Nemcev, jugoslovanskih državljanov, ki so bili iz političnih razlogov priprti v Donavski in Dravski banovini.³⁹

³⁶ Žabkar, *Obramba Slovenije*, str. 55–127.

³⁷ Zelenko, *Rupnikova linija*, str. 263.

³⁸ Linasi, *Mežiška dolina*, str. 32.

³⁹ Siter, *Švabsko-nemška kulturna zveza*, str. 146–147.

DELOVANJE 6. SEKTORJA V APRILSKI VOJNI

Nemci so pod poveljstvom generalpolkovnika Maximilliana von Weichsa⁴⁰ načrtovali napad s severovzhoda (Koroška, Štajerska) ter v najkrajšem času napredovanje proti Zagrebu in Beogradu. Nemci so bili izdatno informirani o moči, nastanjenosti in premikih jugoslovanskih bojnih enot, o pomembnih prometnih povezavah, vojni industriji in pripadajočih objektih, o Nemcem prijaznih in sovražnih organizacijah, društvi in ustanovah ter politično in ideološko zanesljivih ljudeh (t. i. zaupnikih), na katere se bodo lahko zanesli po vdoru v Jugoslavijo.⁴¹

Nemški poveljnik je imel na razpolago predvsem pehotne ter nekaj motoriziranih in oklepnih enot. Skozi Slovenijo (takrat Dravsko banovino) naj bi napredovali predvsem 49. gorski in 51.

Generalpolkovnik Maximilian Freiherr von Weichs (Wikipedia, CC BY-SA).

⁴⁰ Maximilian (baron) von Weichs je bil rojen 12. novembra 1881 v plemiški družini na Bavarskem. Boril se je v prvi svetovni vojni kot štabni častnik, v drugi svetovni vojni pa se je boril na Poljskem ter vodil invaziji na Francijo in Jugoslavijo. Na nürnberškem procesu je bil obsojen zaradi sodelovanja pri vojnih zločinih, vendar ga zaradi zdravstvenih razlogov niso zaprli. Umrli je leta 1954 (Shepherd, *Terror in the Balkans*).

⁴¹ Siter, Švabsko-nemška kulturna zveza, str. 149.

armadni korpus ter v manjši meri 52. armadni in 46. motorizirani korpus. V sestavu 2. armade so bile še 538. divizija za posebne namene ter številne druge pionijske in letalske enote, enote za zveze in druge.⁴²

Napad na Jugoslavijo je bil načrtovan z močnimi letalskimi in artilerijskimi udari, ki bi že v prvem valu uničili glavne koncentracije in ovirali mobilizacijo ter premike jugoslovanske vojske. Glavni cilj je bil Zagreb. S tem bi slabo mobilnim jugoslovanskim enotam v severnem delu države preprečili umik na jug, nato bi jih obkolili in uničili. V nemški vojski je prevladovalo mnenje, da med jugoslovanskimi enotami ne bo ustrezne vojaške discipline in prave volje za boj, zlasti pri vojaki albanse, hrvaške, madžarske in slovenske narodnosti. Za uresničitev svojega načrta bi morali Nemci čim prej prebiti jugoslovanske zaporne in obrambne položaje. Z neprestanim bojnim in propagandnim delovanjem bi jugoslovanski vojski preprečili umik po globini in njeno pregrupiranje. Komunikacije bi morale ostati nepoškodovane, zlasti mostovi: na Dravi pri Dravogradu, v Mariboru, na Ptuju in na Muri v Gornji Radgoni, na Tratah, v Radencih in Veržejju. Nemški vojski so v veliki meri pomagali pripadniki nemške manjšine in njeni simpatizerji. Kraje, kjer jih je bilo veliko, naj bi napadali z manj artilerije in letalstva, da bi bilo civilnih žrtev čim manj.⁴³

Nemške enote so Kraljevino Jugoslavijo napadle na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941. Na severni fronti so prekoračile mejo pri Radljah, Remšniku, Duhu na Ostrem vrhu, pri Juriju, Špičniku, Plaču, Svečini, Šentilju, Tratah, Gornji Radgoni, Gederovcih in Cankovi. Zjutraj so nemška letala preletela Dravograd.

Bunkerje na desnem bregu Drave in Meže so zasedli vojaki jugoslovanske vojske – graničarji, orožniki, vojaki in nekaj rezervistov –, vsega nekaj več kot 100 branilcev. V vseh bunkerjih so bili nameščeni težki mitraljezi. Topništvo redne vojske je imelo topove na Kronske gori nad Šentjanžem, Dobravsko planoto nad Črnečami pa so branili rezervisti. Rezervni bataljon se je zadrževal na območju Bukovske vasi, posadkovne enote 6. posadkovnega polka pa na prvem obrambnem položaju od Črne na Koroškem do Dravograda, na desnem bregu Meže. Na zapornem položaju Černeče in dravograjskem mostišču so imele nalogo, da z odločno obrambo nemški napad zaustavijo za toliko časa, da bi prispele enote Dravske divizije. Najpomembnejša smer napada je bila predvidena skozi Dravograd po Mislinjski dolini

⁴² Zelenko, *Rupnikova linija*, str. 275.

⁴³ Habrnál, *Rupnikova črta*, str. 315.

*Uničeni most v Dravogradu
(Eher, Unterm Edelweis in
Jugoslawien).*

do Slovenj Gradca in naprej. Zato so 112. pehotni polk, skupaj z 2. divizionom 32. artilerijskega polka, skoraj v celoti razporedili za posadkovnimi enotami pri Dravogradu. Ko je prišlo do glavnega nemškega napada, je 112. pehotni polk prevzel nalogo kot rezerva, izvedel protinapad in vrgel Nemce nazaj čez Mežo ali Dravo. V Dravogradu sta bila porušena železniški in cestni most, zato so v noči iz 8. na 9. april nemške enote Dravo prečkale s splavi. Enote gorskih lovcev so s havbico uničile obrambno linijo jugoslovanske vojske v Mežiški dolini.⁴⁴ Posadkovne enote na drugih koncih ob Meži in Dravi so lahko računale samo z lastnimi rezervami. Ni bilo predvideno, da bi od Dravograda do Ruš prišlo do napada večjih nemških sil, če pa bi nemške enote poskušale prečkati Dravo, bi enote 6. in 7. posadkovnega polka s svojimi razpoložljivimi silami preprečile njihov prehod ali ga vsaj upočasnile. Tu obramba z enotami operativne vojske ni bila predvidena.⁴⁵

Prvi dan napada na Jugoslavijo so Nemci zasedli veliko večino mejnih prehodov in napredovali v notranjost. Ta dan se je del prebivalcev iz Dravograda umaknil proti Velenju. V mraku so se pričeli na utrjene položaje umikati tudi graničarji. V noči na 7. april so vojaki razstrelili vse mostove na Dravi in Meži. Zgodaj zjutraj so Nemci prestopili državno mejo ter zasedli Libeliče in Vič.

Čeprav so Nemci pričakovali močno obrambo, je sploh ni bilo, zato so že prvi dan hoteli napasti tudi Maribor. Ker pa bi ob tem preveč razvlekli svoje enote, se za to niso odločili. Kljub temu, da je imela nemška obveščevalna služba zelo dobre podatke o stanju jugoslovanske vojske (prek članov Kulturbunda), Nemci niso pričakovali, da bo njena obramba tako slaba. Ker so nemške enote tako hitro napredovale, so bili nekateri nemški poveljniki presenečeni; občasno se je pojavljalo

mnenje, da gre najbrž za kak srbski trik. Nemce so pozdravljali prebivalci nemške in slovenske narodnosti, izobešali zastave, postavljali nemške napise in zastave ter metali cvetje. Dravograjski *kulturbundovci* so zasedli trg v Dravogradu. Branilci so z desne strani Drave opazovali, kako so izobešali nemške zastave, in videli, s kakšnim navdušenjem so meščani opoldne, 7. aprila, sprejeli nemško vojsko. Nemce so dodobra seznanili z razporeditvijo jugoslovanskih enot, tako da so popoldne že pričeli s topovi obstreljevati položaje branilcev. Ta dan boji še niso dosegli prave ostrine. Branilci so z vzpetine nad železniško postajo uspešno obstreljevali levi breg Drave in Črneško polje, rezervisti na Dobravi so Nemcem onemogočali prodor proti glavnini bunkerjev obrambne linije. Prihod Nemcev iz Mežiške doline so preprečevali topovi s Kronske gore, ki so obstreljevali tudi nemške položaje pred Dravogradom. V noči na 8. april so Nemci prešli Dravo preko delno porušenega železniškega mostu v neposredno bližino bunkerjev. Močno so se približali rezervistom na Dobravi, ki so po nekajurnem boju položaje zapustili in se umaknili proti Slovenj Gradcu. Dobravo so tako zasedli Nemci in z močnim bočnim ognjem začeli obstreljevati bunkerje, ki so bili že tako pod ognjem iz Dravograda. Iz Mislinjske doline se je ta dan umaknila glavnina vojske, kmalu za njo so se tudi iz bunkerjev ob Dravi umaknili preostali vojaki. Na obrambnih položajih so tako ostali le še graničarji in orožniki. Na ta dan so bili boji hudi in obe strani sta imeli nekaj mrtvih in ranjenih.⁴⁶

V noči na 9. april so se Nemci z gumijastimi čolni prepeljali preko Drave (mostovi so bili porušeni) in ob svitu pričeli pritiskati na ostale branilce. Po uničenju prve linije bunkerjev so izvedli še zadnji napad. 16 graničarjev in 10 orožnikov se je iz bunkerja pri Času branilo tako dolgo, dokler

⁴⁴ BArch, RW 4, OKW / Wehrmachtführungsstab.

⁴⁵ *Aprilski rat 1941*, str. 912.

⁴⁶ Habrnál, *Rupnikova črta*, str. 315.

jim ni pošlo vse strelivo. Pred močnimi skupinami napadalcev so se umaknili na pobočja Pohorja. Na bojišču je obležalo 23 hrabrih branilcev Dravograda. Njim v čast dandanes v Dravogradu stoji edini spomenik, ki nas spominja, da boji niso potekali le v času narodnoosvobodilnega boja, ampak tudi že prej.⁴⁷

Spomenik padlim ob začetku vojne (osebni arhiv avtorja).

Po zavzetju Dravograda, ki je trajalo dobre tri dni, je bilo napredovanje po Mežiški dolini veliko lažje in hitrejšo. Že tako nizka morala tistih, ki so vztrajali v bunkerjih, je še bolj padla. Večina bunkerjev je Nemce pričakala prazna. Tiste, iz katerih je posadka še streljala, so natančni nemški topovi dokaj hitro uničili. Prva ovira na poti iz Dravograda proti koncu doline je okupatorja čakala že v utrjenih Dobrihah. Tam so graničarji razstrelili most, a do večjih bojov ni prišlo, saj so se branilci hitro umaknili proti Velenju. Most je bil razstreljen tudi na Prevaljah pod Sv. Barbaro. Pod njo stoji bunker, na katerega so Nemci streljali s 150-milimetrsko havbico. Napredovanje po Mežiški dolini ni bilo posebej težko, saj razen izjem iz bunkerjev ni bilo odpora.⁴⁸

Mejni prehod Holmec je omogočal prehod čez Karavanke in komunikacijo v smeri od Pli-

berka do Mežiške doline, nato proti vzhodu do Črne na Koroškem ali proti vzhodu do Prevalj. Tu je vodila tudi pomembna železniška proga, ki je do Prevalj tekla skozi dva železniška predora. Na Holmcu so nemški vojaki napadli graničarje in tri ubili. Z artilerijo so obstreljevali okolico vhoda v bližnji železniški predor, ki so ga stražili jugoslovanski vojaki. Ti so se zaradi obstreljevanja umaknili s položajev, pred tem pa razstrelili oba predora. Nemški vojaki so napredovali čez mejo in se ustavili na vzpetinah, s katerih so lahko opazovali Poljane.⁴⁹ Tam je jugoslovanska vojska postavila več bunkerjev. Štirje so bili postavljeni tako, da so pokrivali cesto s Holmca in so lahko z gostim navzkrižnim ognjem varovali vse dostope do doline. Nemci so z eno artilerijsko baterijo z razdalje 3 km obstreljevali jugoslovanski položaj na Poljani. Veliko jugoslovanskih vojakov je zbežalo na vzpetine nad Poljano, predvsem proti Lešam. Tako je bila obramba na Poljani, katere priprava je trajala dve leti, razbita.⁵⁰

Samo v nekaj dneh so Nemci zasedli vso Koroško, jugoslovanska vojska pa se je umikala na obrambne položaje. 6. aprila ob 6.30 uri so se začeli prvi spopadi pri Šentilju. Ob 7.25 uri sta bila mostova čez Muro pri Cmureku in Gornji Radgoni že v nemških rokah.⁵¹ Poročilo komandanta 51. armadnega korpusa navaja, da je 6. aprila 1941 ob 11.30 uri 132. pehotna divizija že zasedla Ceršak. Napredovanje je bilo tako hitro, da je komandant armade ukazal omejitev bojnega delovanja 132. in 183. pehotne divizije na ozemlju med Cmurekom in Gornjo Radgono. Poleg tega je imela jugoslovanska vojska premalo rezerv, ki bi lahko bile uporabljene, če bi sovražnikove oklepne enote predrle fronto.⁵²

Nemci so nadaljevali s prodiranjem v smeri Celja in Slovenske Bistrice proti Zagrebu, druge enote pa v smeri Drave proti Mariboru (Nemci so ga zasedli 11. aprila) ter naprej proti Ptuj, Varaždinu in Zagrebu. Jugoslovanska vojska se je vedno manj upirala, prišlo je do množične predaje. Pri Ormožu se je predalo 800 jugoslovanskih vojakov. Odpora v severovzhodni Sloveniji je bilo konec.⁵³

Prodiranje nemške vojske, skupaj z italijansko, madžarsko, bolgarsko in romunsko, se je nadaljevalo vse do 17. aprila 1941, ko je armadni general Danilo Kalafatović podpisal brezpogojno kapitulacijo.⁵⁴

⁴⁷ Habrnál, *Rupnikova črta*, str. 317.

⁴⁸ Mihev, *Rupnikova linija*, str. 11.

⁴⁹ Duh, *Rupnikova linija*, str. 231.

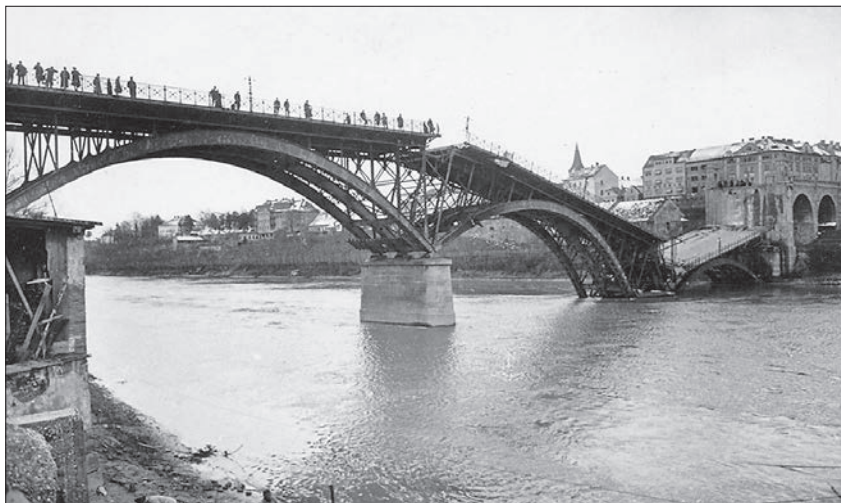
⁵⁰ Duh, *Rupnikova linija*, str. 232.

⁵¹ *Aprilski rat 1941*, str. 911.

⁵² *Aprilski rat 1941*, str. 913.

⁵³ Žabkar, *Obramba Slovenije*, str. 116.

⁵⁴ Bjelajac, *Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije*, str. 179.

*Porušeni most v Mariboru
(hrani: Muzej narodne
osvoboditve Maribor).*

*Množična predaja vojakov
Kraljevine Jugoslavije
(hrani: Muzej narodne
osvoboditve Maribor).*

ZAKLJUČEK

Kljub temu, da je linija 6. sektorja na Koroškem in Štajerskem nemško prodiranje nekaj dni vsaj v veliki meri ovirala, če ga že ni zaustavila, vojski Kraljevine Jugoslavije ni uspelo svojih čet reorganizirati do te mere, da bi odbila sovražnikov napad, kaj šele, da bi prešla v protinapad. Tudi v Jugoslaviji, kot že prej v Franciji in na Češko-slovaškem, se je pokazalo, da sistem fortifikacij ni bil ustrezen odgovor na nemško bliskovito vojno; tako tudi stroški, povezani z gradnjo obrambne linije, niso bili upravičeni. Koristneje bi bilo, če bi denar porabili za moderno oborožitev vojske, ki pa je imela še drug problem – notranji razkroj in delovanje pete kolone. Že aprila 1941 je tako prišlo do okupacij ozemlja Kraljevine Jugoslavije in nastanka marionetnih držav (NDH).

Danes spomin na fortifikacije počasi, a vztrajno blede. Čas vojne in čas po vojni tem bunkerjem ni bil naklonjen; številnih ni več, a tisti, ki so ostali, so evidentirani in opisani.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

AVII – Arhiv Vojnoistorijskega instituta Beograd
f. (fond) 17, k. (kutija) 442

BArch – Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg
RW 4, OKW / Wehrmachtführungsstab

LITERATURA

Aprilski rat 1941 (ur. Fabijan Trgo). Beograd: Vojnoistorijski institut, 1969.

Bettinger, Dieter in Büren, Martin: *Der Westwall 2: Die Geschichte der deutschen Westbefestigungen im Dritten Reich*. Osnabrück: Biblio Verlag, 1990.

Bjelajac, Mile: *Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije 1918–1941. Studija o vojnoj eliti i biografski leksikon*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, Dobra, 2004.

Dolenc, Ervin: *Mednarodni položaj prve Jugoslavije. Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slove-*

- nije 1848–1922 (ur. Jasna Fischer et al.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 203–211.
- Duh, Aleksander: Rupnikova linija, utrdbeni liniji Kraljevine Jugoslavije na Koroškem. *Retrospektive* 5, 2022, št. 1, str. 207–244.
- Eher, Franz: *Unterm Edelweis in Jugoslawien*. München: Zentralverlag der NSDAP, 1941.
- Guštin, Damijan: Vojska Kraljevine SHS. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1922* (ur. Jasna Fischer et al.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 251–253.
- Guštin, Damijan: Vojska v pripravi na obrambo države. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1922* (ur. Jasna Fischer et al.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 251–253.
- Habrňal, Miloš: *Rupnikova črta in druge jugoslovanske utrdbe 1926–1941*. Ljubljana: Fortprint, 2005.
- Jankovič Potočnik, Aleksander: *Rupnikova linija, odkrivanje utrd ob Rapalski meji*. Vrhnika: Ad pirum, 2009.
- Kaufmann, Joseph E. in Jurga, Robert M.: *Fortress Europe: European fortifications of world war II*. Cambridge: Da Capo Press, 2002.
- Linasi, Marjan: *Mežiška dolina in območje Dravograda v viharjih letih 1941–1945*. Celovec: Mohorjeva družba, 2019.
- Mihev, Davor: *Rupnikova linija na Koroškem* (raziskovalna naloga). Ravne na Koroškem, 2010/2011.
- Mikša, Peter in Fikfak, Alenka in Grm, Janez P.: Rapalska meja in njen vpliv na zgodovinski prostorski razvoj okolice: primer Žirovske kotline. *Retrospektive* 5, 2022, št. 2/3, str. 199–225.
- Mikša, Peter in Zorn, Matija: Rapalska meja: četrto stoletje obstoja in stoletje dediščine. *Nečakov zbornik. Procesi, teme in dogodki iz 19. in 20. stoletja* (ur. Kornelija Ajlec, Bojan Balkovec in Božo Repe). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2018, str. 605–641.
- Mlynárik, Ján: The nationality question in Czechoslovakia and the 1938 Munich agreement. *Czechoslovakia: Crossroads and Crises, 1918–88* (ur. Norman Stone in Eduard Strouhal). London: Palgrave Macmillan, 1989, str. 89–100.
- Osborn, Patrick R. in Romanych, Marc: *The Hindenburg Line*. Oxford: Bloomsbury Publishing, 2016.
- Rintala, Marvin: *A Frozen Hell: The Russo-Finnish Winter War of 1939–1940*. North Carolina: Algonquin Books, 1992.
- Shepherd Benjamin V.: *Terror in the Balkans: German Armies and Partisan Warfare*. Cambridge: Harvard University Press, 2012.
- Siter, Daniel: Švabsko-nemška kulturna zveza in vloga njenih članov na Slovenskem v letih 1922–1945. *Kronika* 70, 2022, št. 1, str. 141–160. DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.70.1.08>
- Vanku, Milan: *Mala Antanta 1920–1938*. Titovo Užice: Izdavaško podjetje »Dimitrije Tucović«, 1969.
- Vernon, Victoria in Zimmermann, Klaus F.: Walls and fences: A journey through history and economics. *The Economic Geography of Cross-Border Migration* (ur. Karima Kourtiti et al.). Cham: Springer, 2021, str. 33–54. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-48291-6_3
- Zelenko, Aleš: *Rupnikova linija: boj za severno fronto*. Maribor: Kulturni center Maribor, 2023.
- Žabkar, Anton: *Obramba Slovenije v kraljevini SHS/Jugoslaviji: doktrina, vojni načrti in njihova izvedba (1920–1941)*. *Vojaška zgodovina* 11, 2010, št. 1, str. 55–127.
- Željeznov, Dušan: *Rupnikov proces*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1980.
- Žorž, Grega: Po poteh rapalske meje – zgodovinska pot Podbrdo. *Slovenija VIII (ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva)* (ur. Drago Kladnik). Ljubljana: Založba ZRC, str. 149–162.

SUMMARY

The defence line of the Kingdom of Yugoslavia in Carinthia and Styria

After the First World War and the dissolution of Austria-Hungary, new state borders were demarcated in Slovenian ethnic territory, including the border between the newly established Austria and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (later the Kingdom of Yugoslavia). Due to constant tensions between the neighbouring countries, in the 1930s the Kingdom of Yugoslavia embarked on the construction of defence or fortification lines along its borders. There was nothing peculiar about these lines in the European context of that time; rather, they were in complete congruence with the existing doctrine of territorial integrity. As such, they were being constructed in France, Finland, Greece, as well as in Italy and Germany. Because the greatest threat to the Kingdom of Yugoslavia during the period concerned came from the Kingdom of Italy to its west, the construction of the fortification line, led by General Leon Rupnik, commenced along the Rapallo border. However, once Austria was annexed to Germany in 1938, the northern border of the Kingdom of Yugoslavia became critical as well. Yugoslavia protected certain border crossings, including those at Dravograd and Šentilj. The fortification line itself ran from Črna na Koroškem to Dravograd and then along the Drava, where it branched off at Ruše to form a line that crossed the Drava and continued along the Kozjak Mountains through Šentilj and Pesnica, and all the way to Gornja Radgona. The other line ran along the Drava to Pekre and Limbuš, continuing to Radvanje, Starše, and as far as Ptuj.

On the outbreak of the Second World War in 1941, the fortification line of Sector 6 was only strong enough to stall the German penetration into Carinthia and Styria for a few days. Mention ought to be made of the fighting that took place at Dravograd, Šentilj, and Gornja Radgona. The construction of the fortification line proved unreasonable for not holding long enough to allow for a complete mobilization in the interior of the country to stop the enemy's advances and then mount a counterattack. The inadequate means of armament, the failed construction of the fortification line (the completion of which was envisaged for 1946/47), fifth-column activities, and especially the

disintegration of the Yugoslav army led to the early signing of the capitulation treaty in Sarajevo on 17 April.

The remnants of the fortification line in Carinthia and Styria are still visible today, with individual bunkers seen along roads and paths as reminders of the developments that unfolded in April 1941. On the other hand, it is impossible to discern the intended defence line that the chain of bunkers was to represent. In part, this is because its construction was never brought to completion—and where it was, the line was largely demolished during the attack. The bunkers now stand as silent witnesses to the April events, soldiers' hardships, as well as tragic events.